

Warszawa, 29 października 2023 r.

Dr Antoni Grabowski, Instytut Historii PAN w Warszawie

Opinia o pracy *Monety brązowe w rzymskich prowincjach nad dolnym Dunajem w połowie III wieku. Studium obiegu* napisanej przez dr. Jacka Rakoczego, Instytut Archeologii, UMK w Toruniu i opublikowanej w roczniku *Acta Archaeologica Lodziensia*, 2015, vol. 61, str. 49-61,

Uwaga: Artykuł został przez Wydawcę - ŁTN oraz Redakcję unieważniony 9 X 2023

r.

Artykuł doktora Jacka Rakoczego pod tytułem „Monety brązowe w rzymskich prowincjach nad dolnym Dunajem w połowie III wieku. Studium obiegu” opublikowany w czasopiśmie *Acta Archaeologica Lodziensia* jest plagiatem. O ile w pierwszej wykonanej przeze mnie konkordancji wskazałem, że autor oparł się w pracy nad nim na książce Cristiana Găzdacu *Monetary circulation in Dacia and the provinces from the Middle and Lower Danube from Trajan to Constantine I (AD 106–337)*, to sytuacja jest jednak prostsza. Nie zawsze pierwotne źródło zapożyczeń jest oczywiste i dopiero po pewnym czasie może zostać zlokalizowane. W konkordancji korzystałem z drugiej edycji tej książki wydanej w 2010 roku i umieszczonej przez samego autora w Internecie. Proste porównanie tekstu jednoznacznie pokazywało niesamodzielność Rakoczego. Jednakże pierwsza konkordancja nie odzwierciedlała do jakiego stopnia artykuł jest plagiatem.

Po bliższym przyjrzeniu się publikacjom rumuńskiego badacza okazało się, że inna jego praca była źródłem Rakoczego. Mianowicie, Cristian Găzdac w książce wykorzystał swoje własne badania, które niezależnie były opublikowane w 2008 roku jako rozdział *Aspects of*

Coin Circulation in Roman Dacia w monografii zbiorowej¹. Zaznaczmy, że Rakoczy w pierwszym przypisie swojego artykułu informuje: „Serdecznie dziękuję Panu C. Găzdacowi za zgodę na wykorzystanie wykresów zamieszczonych w Jego pracach.”

Tekst Găzdaca w książce jest skonstruowany odpowiednio do formy publikacji. Na podstawie pierwszej konkordancji można było wyciągnąć wniosek, że Rakoczy dokonał wyboru różnych partii książki, czasem rozdzielonych od siebie kilkoma stronami, które zostały następnie przetłumaczone na język polski. Taka konstrukcja oznacza, że czasem tłumaczenie nie jest dosłowne, bo musi ono uwzględniać inny tok narracji. Jednakże po porównaniu artykułu Rakoczego z *Aspects of Coin Circulation in Roman Dacia* sprawa ma się już inaczej i widać wyraźnie, że to właśnie ten rozdział był podstawą artykułu Rakoczego.

Wskazanie na właściwy tekst źródłowy pokazuje, że nie mamy do czynienia z jakąkolwiek pracą własną autora. Jego wkład ogranicza się do około 1460 znaków ze spacjami dodanych na zakończenie oraz ilustrację – zdjęcie monet, a także napisanie abstraktu. Reszta artykułu, około 36000 znaków ze spacjami jest już tłumaczeniem ciągłym z rozdziału Găzdac z niewielkimi różnicami. Rakoczy nie przetłumaczył kilku zdań rumuńskiego badacza, ale też dodał od siebie dwa zdania (w konkordancji różnice są zaznaczone pogrubieniem). Nie można tego typu działania uzasadnić zgodą na wykorzystanie wykresów.

Rakoczy w kilku miejscach daje przypis do *Aspects of Coin Circulation in Roman Dacia*, ale nigdy nie zaznacza skali wykorzystanego tekstu. Poniżej przedstawiona konkordancja pokazuje jednoznacznie, że całość artykułu jest niesamodzielna i stanowi on plagiat. Dla przejrzystości konkordancji, tekst główny oraz przypisy są zaprezentowane osobno. Zrezygnowano w związku z tym z oznaczania w tekście głównym przypisów, a także

¹ Cristian Găzdac, “Aspects of Coin Circulation in Roman Dacia,” w: *Roman Coins Outsider the Empire. Ways and Phases, Contexts and Functions. Proceedings of the ESF/SCH Exploratory Workshop Radziwiłł Palace, Nieborów (Poland) 3-6 September 2005*, Collection Moneta 82 (Wetteren, 2008), 269–94.

nie uwzględniono śródtytułów. Obydwie publikacje można znaleźć w wolnym dostępie w Internecie.²

Wypada wskazać, że artykuł Rakoczego wskazuje też na pewne braki wprawy u autora przekładu, jeżeli chodzi o tłumaczenie tekstów, porównaj:

„stały one w tym okresie w obliczu poważnego problemu dostaw monety”

„least they were facing a serious problem of coin supply in this period”.

Powyższy przykład dobrze pokazuje niesamodzielność Rakoczego, gdyż widać wyraźnie, że tekst polski podąża za konstrukcją językową zdania po angielsku.

Analiza artykułu Rakoczego pokazuje, że zawiera on błędy wynikające z niewprawnego operowania tekstem oryginalnym. Na stronie 56 jest przypis 32 „Zob. Martin 1992: 101, 106.” W tekście jednak brakuje do niego odnośnika. Wytłumaczenie zagadki znajduje się u Găzdaca, u którego na stronie 276 jest przypis do opisu figury 7 o treści następującej: „The absence of values for years 6th and 11th of issue is caused by absence of finds of relevant coins at Roman sites and the state of publication of single samples in the catalogue by Ferenc Martin, see Martin F. 1992, p. 101, 106”. Przypis w formie jaka jest u Rakoczego jest niezrozumiały i pozbawiony sensu, a powstał, jak widać, przez usunięcie tekstu tłumaczącego jego znaczenie.

Nawet gdyby pominąć oczywiste zapożyczenia w tekście głównym, przyglądając się uważniej przypisom od razu widać, że Rakoczy kopiuje publikację Găzdaca. Rumuński naukowiec często wykorzystuje przypisy do uzupełnień i komentarzy, np. w przypisie 43 czytamy: „For the concentration of the outbreaks of the Roman coin copies in the 2nd and 3rd century AD in the western frontier provinces see King C. E. 1996, p. 246”. Rakoczy sprowadził

² https://www.academia.edu/354893/Aspects_of_coin_circulation_in_Roman_Dacia;
<http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-fb41679a-e97c-4360-b811-9433680f4339>
(widzianno 28 X 2023)

cały ten przypis do „King 1996: 246” (przypis 52), ale w tej formie nie ma on sensu. W rozdziale Găzdaca odwołanie do pracy Kinga pojawia się nie do tekstu głównego – jak u Rakoczego – tylko do zdań użytych w przypisie.

Trzeba jeszcze zwrócić uwagę na bibliografie obu tekstów. Występują niewielkie różnice pomiędzy nimi. U Rakoczego brakuje następujących publikacji, które są wymienione w pracy Găzdaca:

ALFÖLDY G. 2002, Circulaia monedei “PROVINCIA DACIA” în Dacia, University of Cluj–Napoca, (BA thesis, manuscript).

CARSON R. 1990, Coins of the Roman Empire, London–New York. (publikacja jest jednak obecna w przypisach artykułu Rakoczego)

SUCIU V. 2002, Tezaure monetare din Dacia romana i postroman, Cluj–Napoca (nie występuje w przypisach także u Găzdaca, najpewniej błąd autora)

Z drugiej strony, co zrozumiałe, Rakoczy dodał odwołanie do plagiatowanego przez niego artykułu:

Găzduc C. 2008. Aspects of coin circulation in Roman Dacia. W: A. Bursche, R. Ciołek i R. Wolters (eds.), Roman Coins outsider the Empire. Ways and Phases, Contexts and Functions. Proceedings of the ESF/SCH Exploratory Workshop Radziwiłł Palace, Nieborów (Poland) 3-6 September 2005. Wetteren, 269-294.

Jednakże pomimo podążania za bibliografią Găzdaca, pojawiają się u Rakoczego dziwne pomniejsze różnice, które wskazują, że najpewniej nie miał on cytowanych prac w rękach. Dotyczy to publikacji, które Găzduc określił jako „forthcoming”, a co za tym idzie nie było przy nich podanej paginacji bibliografii i w przypisach. Na stronie 58 w przypisie 40

Rakoczy ma tylko „Găzdac, Suciu 2001: 137-154”. Natomiast w tekście Găzdaca jest: „In the case of the Roman site of Apulum (two coloniae and a Roman legionary fort) the numismatic monograph is in the works: Găzdac C., Suciu V. 2009 (forthcoming)”. W bibliografii Rakoczy nie wymienia żadnej pracy „Găzdac, Suciu 2001”. Wydaje się zresztą, że takowa nie istnieje. Jest natomiast praca „Găzdac, Suciu 2009”. W obu tekstach jest ona opisana tak samo:

Rakoczy: Găzdac C. i Suciu V. 2009. *Apulum*. Cluj-Napoca

Găzdac: GĂZDAC C., SUCIU V. 2009 (forthcoming), *Apulum*, Cluj–Napoca.

Można przypuszczać, że Găzdacowi chodziło o książkę, która rzeczywiście była opublikowana w 2009 r., ale na stronach 137-154 nie ma tam nic co pasowałoby do przypisu u Rakoczego³.

Inna publikacja opisana jako "forthcoming" u Găzdaca to artykuł napisany przez niego we współpracy z Radu Zăgreanu. Opis u Găzdaca i Rakoczego jest ten sam poza tym, że Rakoczy pomija „forthcoming” a zamiast tego podaje numery stron publikacji: 175-180. Co więcej w przypisie 42 podaje odwołanie do strony 176 tegoż artykułu. Problem w tym, że artykuł ukazał się na stronach 237-241, co łatwo sprawdzić, bo czasopismo *Cercetări de numismatică* jest w wolnym dostępie⁴.

Dodam, że wykresy w artykule Rakoczego nie są wzięte 1 do 1 z rozdziału Găzdaca. Można założyć, że są jednak oparte na jego prywatnych plikach i stąd są w nich pewne różnice.

³ Cristian Găzdac, Ágnes Alföldy-Găzdac, Viorica Suciu, *Apulum*, Coins from Roman Sites and Collections of Roman Coins from Romania 5 (Cluj-Napoca, 2009).

⁴ Cristian Găzdac, Radu Zăgreanu, „Reinterpreting the Numismatic Evidence. A Methodological Case Study: The Auxiliary Fort From Gherla (Cluj County, Romania),” *Cercetări Numismatice* 14 (2008): 237–41. Patrz strona: <http://www.cercetarinumismatice.ro/?volum=2168-cercetari-numismatice-cn-muzeul-national-de-istorie-a-romaniei-xiv-2008> (widziano 28 X 2023).

W tekście Rakoczego brakuje figury 12 u Găzdaca oraz map, które można znaleźć w jego tekście, chociaż jedna jedyna mapa u Rakoczego bardzo przypomina mapę 3 u Găzdaca.

Załączona konkordancja oraz powyższe przykłady błędów Rakoczego wskazują, że nie ma mowy o samodzielności toruńskiego archeologa. Artykuł w tej formie mógł tylko powstać jako czasem nieumiejętne tłumaczenie artykułu Găzdaca. Skala zapożyczeń sprawia, że nie może to być przypadek, pomieszenie fiszek czy też nieopatrzne wykorzystanie zbyt dosłownych notatek. Zamiast tego należy powiedzieć o plagiacie uczynionym z pełną premedytacją i świadomością sytuacji.

Trzeba stwierdzić, że stopień niesamodzielności artykułu Rakoczego jest bulwersujący. Jest to jednoznaczny plagiat, pozbawiony jakiegokolwiek wartości dodanej. Lektura i porównanie obydwu tekstów szokuje tym bardziej, że Rakoczy w przypisie dziękuje swojej ofierze za pomoc.

Dr Antoni Grabowski

/podpisano elektronicznie/

Opinia wykonana na prośbę dr hab. Marka Wrońskiego, Forum Akademickie